

Federal Almanyadaki Yabancı Çocukların ve Gençlerin Eğitimlerine İlişkin Model Denemeleri

Dr. Muhsin HESAPÇIOĞLU*

1. Giriş

Yirmi yılı aşkın bir süreden beri Federal Almanya'da yabancı işçi istihdamı, bu ülkeyi —gönderen ülkelerden daha fazla olmak üzere— yabancı işçiler politikası ve yabancı işçilerin çocuklarına ilişkin eğitim politikası konularında günümüzde daha yeni sorunlarla karşı karşıya getirmiştir. Özellikle yeni yetişen yabancı kuşakta, ilk yılların sadece ekonomik büyümece belirlenen işgücü istemine yönelik işçi getirme politikasının sosyal sonuçları belirlemeye başlamıştır. Federal Almanya'da bugün artık yabancı işçiler konusunda sadece «2. Kuşak» dan değil «3. Kuşak» dan da söz edilmektedir. Bu yeni yetişen yabancı çocukların ve gençlerin temel sorunları daha çok, bunların Alman toplumuna eğitsel ve meslekî bütünleşmesi alanında yoğunlaşmaktadır.

Berlin'deki Meslek Eğitimi Federal Enstitüsü (= Bundesinstitut für Berufsbildung), 27-28 Kasım 1979 tarihleri arasında «Federal Almanya'daki Yabancı Gençlerin Mesleki Eğitimi» konulu bir konferans düzenlenmiştir. Konferansa konu ile ilgilenen çeşitli kuruluşlardan 180 uzman katılmış ve Federal Almanya'da yaşayan yabancı gençlerin meslekî eğitimleri konusunda birçok kuramsal ve ampirik araştırma bulgu tartışılmıştır. Yine daha önce 27-28 Haziran 1979 tarihleri arasında Ankara'da Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Araştırmaları Merkezi (EFAM)'nın yürütücülüğü altında «Yurt Dışındaki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları Semineri» düzenlenmiştir (1). Aşağıdaki çalışma, EFAM'ın düzenlediği seminerin bulgularını da dikkate alarak, Meslek Eğitimi Federal Enstitüsü'nün düzenlediği konferansa sunulan bildirilerden, Özellikle Federal Almanya'daki yabancı gençlerin meslekî eğitimleri konusunda geliştirilmeye ve de-

*Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Bölümü.

(1) Bkz. : EFAM, «1979 Uluslararası Çocuk Yılında Yurt Dışındaki Türk Çocuklarının Eğitim Sorunları». Çağdaş Eğitim, Yıl : 4, Sayı : 36, Ankara Ağustos 1979.

nenmeye çalışılan modelleri özet olarak tanıtmaya çalışmaktadır. Çalışmada sorun Federal Almanya'daki yabancı çocukların ve gençler genelinde ele alınmakta, yer yer «Türk çocukları ve gençleri» özeline inilmektedir.

2. Federal Hükümetin Yabancı Gençler Politikasında Değişiklik

1960'ların sonlarına kadar Federal Almanya'da yabancıların bütünleşmesi konusunda gelişmeleri kendi akışına bırakan bir politikanın izlediğini görmekteyiz. 1967 ekonomik sarsıntısı ve yabancı işçilerin «yapısındaki» niteliksel değişim (2. ve 3. kuşağın doğması) ve 1973 sarsıntısı sonucu konan yabancı işçi getirme yasağı bütünleşme konusunda yeni akımların ve yabancı gençlerin eğitime yeni bakış açıları ve modellerin oluşmasına neden oldu. Büyük endüstri bölgelerinde altyapı ile ilgili sorunların ortaya çıkması, yabancı işçilerin çocuklarının eğitimsel sorunlarının belirmesi, yabancıların belli şehir bölgelerinde gettolaşması, bu yolla elde edilen ekonomik büyümenin niteliği konusunda tartışmaları yoğunlaştırdı. Bu tartışmaları bir bakıma, sadece **işgücü piyasasına yönelik bir yabancılar politikasının sonuçları** olarak görmek mümkündür. Düşüncede beliren bilinç değişikliği, ekonomik büyüme konusunda çevresel ve bölgesel yönlerin vurgulanmasıyla **toplumsal ve sosyal politikaya yönelik bir yabancılar politikasına** ulaştı. Bu yeni politikanın göstergeleri olarak şunlar sayılabilir: Yabancı işçileri «yabancı Alman vatandaşları» kabul etme isteği, yabancı işçileri; Alman politik, toplumsal ve kültürel yaşamına katma isteği, Federal Almanya'da doğan yabancı çocuklara Alman vatandaşlığını verme isteği, yabancıların «devamlı dalgalanan iş piyasasının bir değişkeni olmadığı» görüşü, vb. Şüphesiz yeni politikanın bu ve benzer tasarıları bugünden yarına hemen gerçekleşecek türden değildir. Fakat diğer yandan, yeni politikanın bu olumlu içeriğine karşın belirtilmesi gereken bir konu daha vardır: «Önümüzdeki yakın zamanda bir hizmet içi meslek eğitime başlayan her genç için sevineceğimizi biliyoruz; çünkü önümüzdeki 10 yıl içerisinde meslekî yetiştirmeye ve mesleğe katılacakların sayısı bugüne göre % 40 dolayında azalacaktır. Eğer işletmeler yabancı gençlerin yetiştirilmesi konusunda devlet için geçerli olan sosyal devlet yaptırımlarını üzerlerine almıyorlarsa, bu işi bizzat kendi çıkarlarından dolayı yapmak zordadırlar. Çeşitli yaş gruplarındaki büyük öğrenci gruplarını yetiştirmek, böylece genç bir kuşağın meslek yaşamının gelecek 40 yılı ve Federal Almanya'nın ekonomik gelişmesine ilişkin önlemler almada önümüzdeki 5 yıl görülebilir gelecek için son kez olarak bir şans tanımaktadır. Bu konuda —bilmediğimiz gibi— çoğu Federal Almanya'da kalmak isteyen yabancı

gençler özel bir rol oynamaktadırlar: Bunlar, Alman ailelerindeki doğum oranının dramatik düşüşünü hafifletmektedirler» (2).

2. 1. Federal Hükümetin Yabancı Öğrenciler ve Gençlerin Eğitimlerine İlişkin Politikasına Yeni Yön Verme Çalışmaları

Bir yanda çeşitli okullar, firmalar, vakıflar, gönüllü kuruluşlar ve araştırma merkezlerince yabancı gençlerin sorunları (ince, zahmetli iş ile) ortaya konmaya, öneriler getirilmeye çalışırken, diğer yanda Federal Hükümet bu konudaki politikasını da somutlaştırmaya çalışmaktadır. Bu konuda önemli iki en son belgeden söz edilebilir.

Bunlardan ilki, **Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın «Eğitim Planlaması» Tartışma Grubu'nca** art 1979'da hazırlanan öneriler raporudur: «Yabancı Öğrenciler ve Gençlerin Alman Eğitim ve Yetiştirme Sistemine Uyumları Konusunda Öneriler» (3). Rapor, yabancı öğrencilerin ve gençlerin Alman öğrenci ve gençleri ile eğitim konusunda aynı yasal haklara sahip olmalarından sonra, bu eşitliğin uygulamada da nasıl gerçekleşeceği sorununa eğilmektedir. Bu amaçla okul öncesi eğitimi, derslerin örgütlenmesi, ana dil, Almanca ve anc dil konusunda özendirme teabirleri, ders araçları, ders içerikleri, meslekî eğitime hazırlık, kısmi zamanlı meslek okulu, hizmet içi eğitim ve model okulları konularında politikaya ışık tutacak öneriler getirmektedir.

Yabancı öğrencilerin ve gençlerin eğitim sorunları konusunda ikinci belge, Federal Hükümetin yabancı işçi sorunları konusunda görevlendirdiği H. KÜHN'ün yine 1979'da yayınlanan, resmî raporudur. H. KÜHN'de raporunda şu istemleri ön plana koymaktadır:

- Okulöncesi, okul ve meslek eğitimi alanlarında bütünleştirici önlemlerin etkin bir şekilde yoğunlaştırılması.
- Gençlerin, iş ve eğitim yerlerine engellenmeden girebilmeleleri hakkı.
- Federal Almanya'da doğmuş gençlerin Federal Alman vatandaşlığını seçebilme hakkı (4).

(2) H. SCHMIDT, **Begrüßungsansprache der Fachtagung' 79 des Bundesinstituts für Berufsbildung** am 27. —28. November 1979 in Berlin, S. 5-6.

(3) «Vorschlaege für die Eingliederung auslaendischer Kinder und Jugendlichen in das deutsche Bildungs-und Ausbildungssystem», Meslek Eğitimi Federal Enstitüsü'nün toplantısına manuskript olarak sunulmuştur.

(4) Bkz.: H. SCHMIDT, **Begrüßungsansprache der Fachtagung' 79 des Bundesinstituts für Berufsbildung** am 27. —28. November 1979, Berlin, S. 8.

Bu belgeler, Federal Hükümetin yabancı işçi çocukları politikasını tamamen olmasada belli oranda etkileyecektir. Belgelerde belirtilenlerin somut koşullara aktarılması ise daha bir hayli süreye ve çalışmaya gereksinim göstermektedir. Fakat, yabancı öğrenci ve gençlerin halen mevcut olan somut sorunlarına çözümler arama ve uygulama ise sürdürülmektedir.

2.2. Yabancı Öğrencilerin Eğitim Sorunlarının Çözümünde Hedef Gruplarının Farklılaştırılması

Yabancı çocukların ve gençlerin eğitim sorunlarının çözümünde yaklaşım, genellikle belli «bir yabancı çocuk» «bir yabancı öğrenci»den hareket etmemektedir. Amaç gruplarının farklılaştırılması sorunların çözümü için gerekli olmaktadır. Amaç gruplarının farklılaştırılması, genellikle aşağıdaki kaba gruplandırmayı içermektedir.

- Federal Almanya'da doğmuş olanlar yahut bebeklik çağında ana-babalarıyla birlikte Federal Almanya'ya gelmiş olanlar.
- Ana-babalarıyla birlikte çocukluk ve gençlik çağında Federal Almanya'ya gelmiş ya da onları izlemiş olanlar.
- Yetişkin genç olarak Federal Almanya'ya gelmiş olanlar (5).

Eğitim sorunlarının çözümü her grup için farklı yaklaşımları gerektirmektedir. Ve yine ilke olarak her ayrı grup için, yetersiz Almanca bilgileri, sosyo-kültürel türdeki bütünleşme sorunları ve genel eğitim yetersizlikleri gibi nedenlerden dolayı eğitim süreçlerinde farklı köksel güçlükler ortaya çıkmaktadır. Birinci grupta, daha çok Federal Almanya'da gerçekleşen toplumsallaşma sürecinden dolayı dil sorunlarının ve sosyo-kültürel türdeki güçlüklerin belli sınırları aşmamalarına karşın, bu sorunlar diğer iki grupta bütün keskinliğiyle ortaya çıkmaktadırlar, zira bu gruptakilerin esas toplumsallaşması kendi ülkelerinde olmuştur. Fakat birinci gruptakiler için de oldukça fazla olumlu bir sorun tanımından sakınılmalıdır.

«Deneylein gösterdiği gibi, Federal Almanya'da doğan yabancı çocuklarda da artan gettolaşmanın bir sonucu olarak bütünleşme ve dil güçlükleri devam edip gitmektedir» (6).

(5) Bkz. : G. KÜHN, «Situation und Perspektive der heranwachsenden Auslaedergeneration in der beruflichen Weiterbildung». Referat, gehalten an der Fachtagung' 79 der Bundesinstituts für Berufsbildung am 27. —28. November 1979, Berlin, S. 4.

(6) G. KÜHN, «Situation...», a. g. m., S. 4.

3. Yabancı Çocukların ve Gençlerin Uyumu ve Bütünleşmesi Konusunda Okullar Alanında Model Denemeleri

N. ABADAN — UNAT, Federal Almanya'daki çocukların sorunlarını incelerken, Türk çocuklarına uygulanan farklı iki eğitim modelinden söz etmektedir: **Bavyera Modeli** ve **Berlin Modeli** (7). O, bu iki modeli aynı zamanda **farklı iki eğitim sistemi** olarak da tanımlamaktadır. Bir başka deyişle, bu iki sistemi Federal Hükümetin veya eyaletlerin, yabancı işçi çocuklarına karşı uyguladıkları genel üst politik düzeyde **iki eğitim politikası** olarak değerlendirmek mümkündür. Biraz sonra aşağıda değinilecek olan modelleri ise genel üst politik düzeyde modeller/politikalar olarak yorumlama yerine, bu genel üst politikalara bağlı alt düzeylerde projeler olarak değerlendirmek daha uygundur. Şüphesiz proje şeklinde yürütülen bu alt karar düzeylerindeki modellerin belli bir başarı ve olgunluk düzeyi ile genel üst politik düzeyde bir yaygın model haline gelmeleri mümkündür. Nitekim, yine biraz önce değinilen, «Federal Hükümetin Yabancı Öğrenciler ve Gençlerin Eğitimlerine İlişkin Politikasına Yeni Yön Verme Çalışmaları» proje düzeyinde yürütülen model denemelerinin genel üst politik düzeye aktarılacaklarını ya da başka bir deyişle proje düzeyinde yürütülen bu modellerden genel üst düzey politikalarının türetileceğini belirtmektedirler.

Yabancı çocukların ve gençlerin Alman toplumuna uyumu ve bütünleşmesi konusunda okulöncesi eğitim, genel mecburî eğitim, meslekî eğitim, öğretmen yetiştirme alanlarında projeler 1979'da konu ve finans hacmine göre oldukça fazla artmıştır. Bu gelişim bugün, Federal Almanya'daki eğitim ile ilgili yenilik çalışmalarının ağırlık noktalarından birini oluşturmaktadır. Halen, Federal Hükümetin desteğiyle yabancılarla ilgili 36 model denemesi yürütülmektedir. Federal destek 8 milyon M. tutmaktadır. Bu tutar, düzeltim çalışmalarına giden tüm harcamalarının % 50'sidir. Harcamaların diğer yarısı, eyaletlerce, bazı durumlarda da vakıflar ve derneklerce karşılanmaktadır. Demekki 1979 yılında, yabancı öğrencilerin okul sorunları ile ilgili yenilikler alanına yaklaşık 16 milyon DM. ayrılmıştır. Yürürlükteki 36 Model-Denemesi'ne ek olarak 16 yeni proje daha sunulmuştur. Bu

(7) Bkz. : N. ABADAN-UNAT, «Göçmen İşçi Çocuklarının Sosyo-Psikolojik ve Eğitimsel Sorunları», **Çağdaş Eğitim**, Yıl : 4, Sayı : 36, Ankara Ağustos 1979, S. 33-36.

yeni 16 projenin maliyet tutarı yaklaşık 9 milyon DM. dolayındadır (8). Şimdi çeşitli düzeylere göre bu projeleri tanıyalım.

3. 1. Genel Eğitim Okulları Alanındaki Model Denemeleri (9)

1979 yılının 17 Ağustosunda, Batı Almanya Radyosu'nda (Köln) ve daha sonra Federal Alman Radyolar Birliği'nin kurumlarında «**Buluşma Yeni : yabancı çocuklar için Almanca**» adlı okul televizyonu serisi yayına girdi. «**Buluşma Yeri : Almanca**» programı herbiri 15'er dakikalık 32 yayından oluşmaktadır. Program, ana dilleri Almanca olmayan ve şimdiye dek dizgeli olarak Almanca öğrenmemiş olan Temel Okul (=Grundschule) çağındaki çocuklara yönelmiştir. Program serisi, yabancı dil olarak Almanca dalında başlangıç dersi olarak düşünülmüştür. Seri, hazırlık sınıflarında, ana dilde ders görülen sınıflarda, yine aynı şekilde, dile ve öğrenmeye yeni başlayan gruplarda da istihdam edilebilmektedir. Programın amacı, yabancı çocukların, Alman çevreye uyumunu kolaylaştırmaya yardım etmektedir.

Stuttgart'ın dört okulunda, aracı öğretmenlerin istihdamı yoluyla **anne-babalarla işbirliğinin yeni formları** geliştirilmekte ve denenmektedir. Deney, yabancı çocukların okul başarısının yoğun anne-baba işbirliği ile artacağı varsayımıyla çalışmaktadır. Denemenin sonuçları, her yarım yılda bir değerlendirilecektir.

Dillingen'deki **Bavyera Hizmet İçli Öğretmen Yetiştirme Akademisi**'nde, son yıllarda Yabancı Dil olarak Almanca Dal'ında edinilen ders deneyleri bir araya getirildi ve Federal Almanya'daki yabancı çocukların öğrenim durumları ile bilgilerle desteklenerek bir müfredat programı taslağı şeklinde yeniden düzenlendi. «**Yabancı Dil Olarak Almanca**» adlı müfredat programı taslağı şimdi, 1 ile 9 okul yıllarını içeren herbiri 20 kişilik 15 deneme grubunda model olarak denenmekte ve genişletilmektedir. Taslak, Almanca dersini, 1 ile 5 okul yıllarındaki yabancı öğrenciler için bir temel kurs ve bir üst kurs şeklinde, 6 ile 9 okul yıllarındaki yabancı öğrenciler için de gelişmişler kursu şeklinde sunmaktadır.

(8) Bkz. : J. DUMRESE, «**Modellversuch im schulischen Bereich zur Verbesserung der Voraussetzungen auslaendischer Jugendlicher für eine Berufsbildung —Ein Überblick—**». Referat, gehalten an der Fachtagung' 79 der Bundesinstituts für Berufsbildung am 27. —28. November, Berlin, S. 2

(9) Daha ayrıntılı olarak bkz. : J. DUMRESE, «**Modellversuche im schulischen Bereich zur Verbesserung der Voraussetzungen auslaendischer Jugendlicher für eine Berufsbildung**», a. g. m., S. 1-7.

Berlin'de Okulöncesi Eğitim —**Kindergarten**— ile ilgili bir model denenmektedir : **Berlin Model Denemesi**. En azından % 30'u yabancı çocuk olan 2.160 çocuğun devam ettiği 36 Kindergarten'de yürütülen bu denemenin amacı, yabancı halkın aydınlatılması, Kindergarten personelinin hizmetiçi eğitimi ve uygun oyun ve öğrenim materyallerinin geliştirilmesi yoluyla, Kindergarten'lerde yabancı çocukların yetersiz temsil edilmesine bir çare bulmaktır. —Bu oran 1979'da Berlin'de % 30 ile Alman öğrencilerin yarısı kadardı—. Bu çalışmayla ilgili olarak personel için hizmet içi eğitim el kitapları, anne-baba mektupları, mahalle gazeteleri, mahalle çalışması gibi stratejiler Kindergarten'deki eğitime uygulanacaktır.

Yabancı çocukların ve gençlerin okula giderek uyumunu sağlayan bir model Rheinland—Pfalz Eyaletinde uygulanmaktadır. Model bilimsel olarak izlenmektedir. İzleme, yabancı öğrencilerin dildeki ilerlemelerini, Alman ve yabancı öğrencilerde sosyal davranışı, gruplaşma yetisini ve işbirliği yetisini gözlemekte ve ölçmektedir. Bu bulgulara dayanılarak, daha sonra eyaletin diğer şehirlerindeki durumlara uygulamak üzere, bir uyum modeli geliştirilmektedir.

Berlin—Kreuzberg'de «**Grundschule Çağınçaki Yabancı Çocuklar için Toplumsal!laşma Yardımları**» adında bir başka program faaliyettedir. Denemenin kaynaklandığı sorun şöyle belirtilebilir : Yabancı anne-babalar için, eğitim konusunda alıştıkları değer ölçülerini sorun şekline getirmek ve bu değer ölçülerini Federal Almanya'daki yaşam ilişkileri ile ilgili olarak kontrolden geçirmek çoğu kez zor olmaktadır. Bu iki zıt psikolojik durumdan, anne-babaların çocukları için bir sıra sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, çocuk, aileden Kinderkarten'e geçişte, Kindergarten'den okula geçişte son derece fazla zorlanmaktadır. Bu gibi durumlarda, yabancı çocuklara ailelerinin yeterli yönetimi ve yardımı kaybolmaktadır, zira aileler gerekli deneylere sahip değillerdir. Buna ek olarak, Alman öğretmenler de yabancı çocuklara ders verme ve Alman-yabancı öğrenci gruplarıyla çalışma konusunda yeterli derecede hazırlanmamışlardır. Deneme halinde olan Berlin Modeli, okulöncesi eğitimden temel eğitime geçişi mümkün olduğunca sorunsuz olarak gerçekleştirmek için müfredat programlarının ne şekilde olması gerektiğinin tespitine yöneliktir. Ayrıca, öğretmenlerin hizmet içi eğitimlerinin metodları ve anne-babalarla işbirliğinin yeni formları geliştirilecektir. Deneme, Berlin-Kreuzberg'in 6 Temel Okulu'nda (=Grundschule) uygulanmaktadır. Bölgeler üstü koordinasyon, Berlin Pedagoji Yüksek Okulu'ndaki merkezî bir proje grubu tarafından gerçekleştirilmektedir.

Baden-Württemberg Eyaleti'nde geliştirilen bir başka model denemesi de, **8. ve 9. okul yıllarındaki yabancı öğrencileri destekleme önlemleri** konusunda çalışmaktadır. Denemenin esas amacını, 7. okul yılının başlangıcında mevcut olan eğitim açıklarını, öğrencilerin Hauptschule'yi amaca uygun bir şekilde bitirebilmeleri için dengeleme oluşturmaktadır.

3. 2. Öğretmenlerin ve Eğiticilerin Yetiştirilmesi ile İlgili Model Denemeleri

Yabancı çocuklarla yapılan dersin iyileştirilmesi, eğitimcilerin ve öğretmenlerin bu yeni ve güç göreve hazırlandıkları oranda mümkün olabilmektedir. Bu amaca hizmet edebilmek için halen, **Film ve Resim Enstitüsü'** (= Institut für Film und Bild) nün genel yönetimi altında bir **Ders Araçları Programı** yürütülmektedir. Bu program, öğretmenlerin hizmet içi eğitimi ve devamlı eğitimi için esasları belirtmeye çalışmaktadır. Bütün eyaletlerin katıldığı bu program daha sonra, **Eğitim Planlaması Federal Hükümet-Eyaletler Komisyonu**'nun bütün ülkeye yaygın bu deneme programına alınacaktır. Bütün ülkeye yaygın bu deneme programında şimdiden 200 den fazla film, kasetler, bandlar öğretmen yetiştirmenin 100'den fazla kurumunda etkinlikleri konusunda denenmektedir.

Son olarak **ALFA — Araştırma Grubu**'nun projelerine değinilmelidir. ALFA — Araştırma grubu, 1973 ilkbaharında **Nordrhein-Westfalen Eyaleti**'nin girişimi ile «**Yabancı İşçilerin Çocukları İçin Alman Öğretmenlerin Hizmet İçi ve Devamlı Eğitimine İlişkin Bir Model Denemesi**»ne başladı⁽¹⁰⁾. Türk çocuklarına ders veren Türk Alman öğretmenlerin hizmet içi eğitimi, araştırma grubunca daha geniş bir proje çerçevesinde 1975 Ekim'inden buyana geliştirilmekte ve denenmektedir. Avrupa Topluluğu, 1977 yılında ALFA-grubunun düşüncelerini ele aldı ve grubu, «**Nordrhein—Westfalen'deki Yabancı Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitimi**» model denemesinin yürütülmesiyle görevlendirdi. Araştırma Grubu halen, Avrupa Birliği Komisyonu adına, göçmen işçilerin çocukları dersi ile ilgili olarak Avrupa Birliği'ne dahil ülkelerin geliştirdikleri model denemelerinin karşılaştırmalı bir değerlendirilmesi konusunda ve Volkswagen-Vakfı adına da, Federal Almanya'daki Türk gençleri örneğinde, ailesel iletişim yapılarının meslekî yönelmeye olan etkileri konusunda çalışmaktadır.

(10) ALFA — Araştırma grubunun bu çalışması için daha geniş olarak ALFA-grubunun bir üyesi olan U. NEUMANN'ın açıklamalarına bakılabilir : U. NEUMANN, «Federal Almanya'daki İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri». **Çağdaş Eğitim**, Yıl : 4, Sayı : 36, Ankara Ağustos 1979, S. 71-74.

Yabancı çocukların Alman toplumuna uyumu ve Alman toplumuyla bütünleşmesi konusunda yukarıda özetlenen model denemeleri, daha çok genel eğitim alanına yönelik model denemeleridir. Bunlar, daha çok yukarıda sözü edilen birinci grup işçi çocuklarına yöneliktir. Öğretmen yetiştirme konusundaki model deneme çalışmaları ise, her üç gruba da yöneliktir. Aşağıda da daha çok ikinci ve üçüncü grup yabancı işçi çocuklarına ve gençlerine yönelik model denemelerine değinilecektir. Bir başka deyişle, herhangi bir nedenle Hauptschule'yi bitiremeyen, bu okulu bitirip bir üst öğrenim kurumuna devam edemeyen, bu okul çağını geçtikten sonra Federal Almanya'ya gelen vb. gençlere yönelik eğitim çalışmaları. Bunlara Mesleğe Hazırlayıcı Model Denemeleri diyebiliriz.

3. 3. Mesleğe Hazırlayıcı Model Denemeleri (11)

Bu konuda evvela, Federal İş ve İşçi Bulma Kurumu' (= Bundesanstalt für Arbeit) nun mesleğe hazırlayıcı önlemlerinden söz edilebilir. Federal İş ve İşçi Bulma Kurumu, İş Özendirme Yasası uyarınca mesleğe hazırlama önlemlerini parasal olarak desteklemektedir. Önlemlerin yürütücüleri, eyaletler üstü dernekler, Eyaletler, Odalar, İşletmeler ve İktisadi Örgütlerdir. Önlemler, amaç grubuna, kursun amacına ve süresine göre farklılık göstermektedir. Bu önlemler, «henüz meslek olgunluğunda olmayan gençler» için bir yetiştirme eğitime yahut bir işe girmenin koşullarını iyileştirmek amacıyla yöneliktirler. Önlemler, yabancı gençlerin özel istemlerine yönelik olarak hazırlanmamıştır.

1977/1978 yılına göre, sunulan mesleğe hazırlama kursları ve katılan yabancı gençler aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 1 : 1977/1979 Yılına Göre Sunulan Mesleğe Hazırlama Kursları ve Katılan Yabancı Gençler Sayıları

Önlem Türü		Katılan Yabancı Gençler		
		Genel	Erkek	Kadın
Temel Yetiştirme Kursları	(G ₁)	117	82	35
Temel Yetiştirme Kursları	(G ₂)	194	169	25
Temel Yetiştirme Kursları	(G ₃)	665	501	164
Temel Yetiştirme Kursları	(G ₄)	9	9	—
Geliştirme Kursları	(F)	421	322	99
İş Denemesi	(A)	20	15	5
Uyum Olanaklarının İyileştirilmesi Kursları	(V)	137	94	43
Uyum Olanaklarının İyileştirilmesi Kursları	(T)	8	5	3
T o p l a m		1,571	1,197	374

(11) Daha ayrıntılı bilgi için bkz.: U. HECKER, «Zur Bildungssituation ausländischer Kinder und Jugendlicher in der Bundesrepublik Deutschland—Bestandsaufnahme und Datenlage». Referat, gehalten an der Fachtagung 79 des Bundesinstituts für Berufsbildung am 27. —28. November 1979, Berlin, S. 14-20.

Mesleğe hazırlama önlemlerinde yabancı gençlerin oranı ortalama % 4,5 dolayındadır. **Temel Yetiştirme Kursları**, ilke olarak belli meslek alanlarında eğitim görmemişlerin yapacakları işlere hazırlar ve okulu terketmiş ya da çeşitli nedenlerle bir meslek eğitimine başlamaları söz konusu olmayan gençlere yöneliktir. **Geliştirme kurslarının** ana amacı ise, bir meslekî yetiştirmeye hazırlamadır.

«Yabancı İşçiler İçin Almanca» Dil Derneği'nin (= Sprachverband «Deutsch für ausländische Arbeitnehmer») Çalışması : MSBE —Programı= Yabancı Gençlerin Sosyal ve Meslekî Uyumuna İlişkin Önlemler (12)

MSBE—Programı, 1976'da evvela bir model denemesi olarak başlatıldı ve Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı, eyaletlerin Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlıkları ve Ortak Pazar Sosyal Fonu'na finanse edildi. Önlemlerin yürütücüleri Serbest Sosyal Çalışma Birlikleri'nin bölgesel büroları ve diğer sosyal ve eğitim kurumlarıdır. Kurslar, endüstri bölgeleri ağırlık taşımak üzere Federal bölgenin her tarafında sunulmaktadır. Bu kursların amacı, genel eğitim zorunluluğunu yerine getirmiş, dil ve eğitim eksikliklerinden dolayı hiçbir meslekî yetiştirme ve iş yeri bulamamış yabancı gençleri meslek yaşamına hazırlamaktır. Kursların müfredatındaki genel eğitim veren unsurlar, Hauptschule diplomasına sahip olmayan yabancı gençlerin bu diplomayı kazanma şansını arttırmayı da amaçlamaktadır. MSBE— Programının kurslarına katılanlar arasında 1978/79 yılı itibariyle Türkler % 74 ile en yüksek orana sahiptir. Kurslara katılanların yaşları ise 15 ile 18 (ve +. % 8 ile çok düşük) yaşlar arasındadır. Kurslara katılanların % 16'sı —yine 1978/79 yılı itibariyle— Hauptschule diplomasını almışlardır. Toplam olarak ise, kursa katılanların % 40'ı bir iş yeri, bir meslekî yetiştirme yerine yerleşti ya da Hauptschule diploması aldı. Yine katılanların % 34'ü de bir sonraki eğitim programlarına gönderildi (söz gelimi başka kurumlarda Hauptschule diploması programına) (13). Genel olarak ise programın pek başarılı olmadığı belirtilmektedir. Neden olarak da özellikle, «mesleğe hazırlık» alanına programda yeterli olarak yer verilmemesi gös-

(12) Fazla ayrıntılı olarak bkz. : M, ROOS, «Curricula Abschlüsse Prüfungen». Referat, gehalten an der Fachtagung' 79 des Bundesinstituts für Berufsbildung am 27. —28. November 1979, Berlin, S. 1-9.

(13) 1978/79 yılında MSBE—kurslarına katılanların büyük kısmını —% 75 ile— Türkler teşkil etmekteydi,

terilmektedir (14). Bu bakımdan MSBE— Programının yeniden tasarımılaştırılması yoluna gidildi ve 1980 yılından itibaren uygulanacak MBSE—Programı (= «Genç Yabancıların Mesleki Hazırlığına ve Sosyal Uyumuna İlişkin Önlemler») ortaya çıktı.

MBSE—Programı (=Genç Yabancıların Mesleki Hazırlığına ve Sosyal Uyumuna İlişkin Önlemler).

Program, **Bundesarbeitgemeinschaft Jugendaufbauwerk ve Sprachverband «Deutsch für ausländische Arbeitnehmer»** in işbirliği ile **Federal İş ve İşçi Bulma Kurumu (= Bundesanstalt für Arbeit)** ve **Federal Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'nca (= Bundesministerium für Arbeit und Sozialordnung)** hazırlanmıştır. Program, kısa bir süreden bu yana Federal Almanya'da bulunan genç yabancıların oluşturduğu kişiler grubuna yönelmektedir ve bu kişiler daha çok mecburî öğrenim çağını geçmiş, oldukça fazla dil eksikliklerinden dolayı ne bir meslek eğitimine ne de diğer mesleğe hazırlayıcı kurslara katılabilecek gençlerdir. Aynı şekilde, genel eğitim ve meslekî eğitim okullarının kendileri için özel eğitim olanakları olmayan gençler de hedef alınmıştır. Program, Federal İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun mesleğe hazırlayıcı önlemlerini yukarıda bahsedilen MSBE—programı ile ilişkilendirmektedir. Program sonunda bir sınav planlanmamıştır. Programın kurslarına katılanlar yönünden amaç şöyledir: Katılanlar, iş ve işçi bulma kurumlarıyla işbirliğine girerek bir iş bulma yönünde yeti kazanacaklardır. Ayrıca bunların «toplumsal hareket yetisi» de iyileştirilecektir. Sonradan verilebilecek Hauptschule bitirme sınavı da olasıdır. MBSE—Programı içerik olarak, dil dersi yanında meslekle ilgili pratik çalışmaya büyük bir ağırlık vermektedir ve daha önce Çizelge 1'de bahsedilen **Geliştirme Kursları (= F— Kursları)**'nın içeriğine dayanmaktadır. Fakat bu kurslar, F — Kurslarından bazı noktalarda ayrılmaktadır (15).

(14) Bkz. : W. KOST, «Berufsvorbereitung, Berufswahl, Berufsberatung». Referat, gehalten an der Fachtagung' 79 des Bundesinstitus für Berufsbildung am 27. —28. November 1979, Berlin, S. 8.

(15) Bu farklılıklar şunlardır : 1) F — kurslarının aksine, MBSE—Programı sadece yabancılara yöneliktir. 2) Herhangi bir okulu bitirmemiş aday sayısı yüksek olacaktır. 3) Alman Hauptschule diplomasına sahip olmayan aday sayısı, en az F — Kurslarında olduğu kadar yüksek olacaktır. 4) MBSE—Kurslarına katılan yabancı gençlerin genel eğitim dallarındaki ön bilgileri ilke olarak, F — Kurslarına katılan Alman gençlerinden daha düşük olacaktır. 5) Yine ilke olarak, bu kurslara katılanların büyük çoğunluğunu Türkler oluşturacaktır.

Alman Halk Yüksek Okulları Birliği Pedagoji Çalışma Bölümü'
(=Pædagogische Arbeitsstelle des Deutschen Volkshochschulverbandes) nün Projesi.

1.8.1978'den bu yaan Alman Halk Yüksek Okulları Birliği Pedagoji Çalışma Bölümü, «Hauptschule Diplomasının Sonradan Kazanılmasına İlişkin Genç Yabancı Yetişkinler İçin Kursların Geliştirilmesi ve Denenmesi» projesini yürütmektedir. Bu proje çerçevesi içinde, yabancı gençlerin katıldığı kurslarda çalışan pedagojlara, kendi kursları için anlamlı ve uygun materyalleri seçebilmeleri ya da kendi kurslarındaki materyalleri geliştirebilmeleri için örneksel öğrenim materyalleri ve ders birimleri hazırlamaya çalışmaktadır. Öğrenim materyallerinin ve ders birimlerinin hazırlanmasında, genel eğitim ve mesleki ya da iş alanına yönelik içeriklerin birbirleriyle bağlanması geliştirilmenin merkezini oluşturmaktadır.

Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı'nın Meslek Eğitimi Alanındaki Model Denemeleri

Federal Hükümet ve eyaletlerle işbirliği halinde, Federal Eğitim ve Bilim Bakanlığı' (=Bundesministerium für Bildung und Wissenschaft) nca meslek eğitimi alanında aşağıdaki model denemeleri özen-dirilmektedir :

— Bavyera Ders ve Eğitim Devlet Bakanlığı (=Bayerisches Staatsministerium für Unterricht und Kultus) 8 000 München.

Okullar Dairesi (=Schulreferat), 8 000 München, **Yabancılar Meslek İçin Yeti Kazandırma** : Meslekî bir temel bilginin sunulması, Almanca dil bilgilerinin ve ana dilin geliştirilmesi, bir sonuç (=Sınav) için meslekî yetiştirilmenin güdülendirilmesi ve devam ettirilmesi.

— Okul, Gençlik ve Meslek Eğitimi Dairesi (=Behörde für Schule, Jugend und Berufsbildung) 2 000 Hamburg.

Yabancı Gençler İçin İki Yıllık Meslek Bilgisi Veren Atölye Sınıfları : Atölye sınıfları, yeterli derecede Almanca dil bilgileri olmayan gençleri tam zamanlı zorunlu okul yükümlülüğünü tamamlamalarından sonra, saygın bir yetiştirme mesleği ile bir yetiştirme sözleşmesi yapabilmelerini gerçekleştirme amacına yöneliktirler.

— Baden—Württemberg Eyaleti Çalışma, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı (=Ministerium für Arbeit, Gesundheit und Sozialordnung des Landes Baden—Württemberg), 7 000 Stuttgart. Meslek Eğitimi Merkezi (=Berufsbildungszentrum), 7 000 Stuttgart.

Yabancı Gençlerin Tam Zamanlı Derslerle Meslekî Eğitime Uyumlarına İlişkin Hazırlık Kursları : Yabancı gençlere meslek eğitimi olgunluğunun kazandırılması için özel ders birimlerinin geliştirilmesi ve

denenmesi. Yabancı gençlerin tam zamanlı derslerle meslekî eğitime uyumlarına ilişkin hazırlık kursları model denemesinin bilimsel olarak izlenmesi.

Buraya kadar olan açıklamalarda, genel eğitim okulları alanında, ders araçları alanında ve mesleğe hazırlama alanında, yabancı çocukların ve gençlerin eğitim sorunlarına çözüm getirmeye çalışan çeşitli yaklaşımlara değinildi. Bu yaklaşımların başarıları, yöneldikleri sorunlara çözüm getirebildikleri oranlarda artacaktır. Deneme yaklaşımlarının çoğu yenidir ve bilimsel izleme sonuçları henüz mevcut değildir. Yaklaşımların başarısına etki edecek bir başka nokta da, yabancı çocuklar ve gençler konusunda çok farklılaştırılmış mikro düzeyde araştırmaların gerekli olduğudur. Ancak bu tür araştırmaların bulgularıyla —içerik, yöntemler, vs. olarak— programların amaç grubuna özgü ve uygulamaya yönelik gerçekleştirilmesi ve böylece programların etkinliğinin artırılması mümkün olabilecektir.

Meslek Eğitim Federal Enstitüsü' (= Bundesinstitut für Berufsbildung)nün toplantısına bu tür mikro düzeyde araştırma bulguları da sunuldu. Söz gelimi: Federal Almanya'daki yabancı gençlerin eğitim durumlarına ilişkin —Nordrhein— Westfalen örneğinde bir araştırma, yabancı gençlerin eğitim davranışına etki eden faktörler, Federal Almanya'daki yabancı gençlerin işletme içinde yetiştirilmelerinin uygulamasına ilişkin örnek olaylar.

4. Sonuç

Bu kısa çalışmada, Federal Almanya'daki Türk ve yabancı çocuk ve gençlerin «sorunları»na genelde kuramsal bir yaklaşımla, değinilmedi. Böyle bir çalışma, sorunları değişik boyutlarda gözleyen ve bir kuramsal çerçeveye oturtan daha değişik bir yapıyı gerektirirdi. Yukarıdaki kısa çalışma daha çok yabancı öğrenci ve gençlerin genel eğitim, öğretmen yetiştirme ve meslek eğitimi alanlarındaki sorunlarına çözüm getirmeye çalışan model çalışmalarını özetledi. Gerek genel düzeyde olsun, gerekse mikro düzeyde olsun yabancı çocuklar ve gençler ile ilgili araştırmaların Federal Almanya'da arttığını bu konuyla yoğun bir şekilde ilgilenildiğini görüyoruz. Aynı ilgi ülkemiz açısından da —hem araştırma kurumlarınca hem de resmî kurumlarca— daha etkin bir şekilde gösterilmelidir. Ankara Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Merkezi'nin bu konudaki atılımı değişik boyuttaki araştırmalar ve öneriler için bir çerçeve yaklaşım olarak kabul edilebilir.